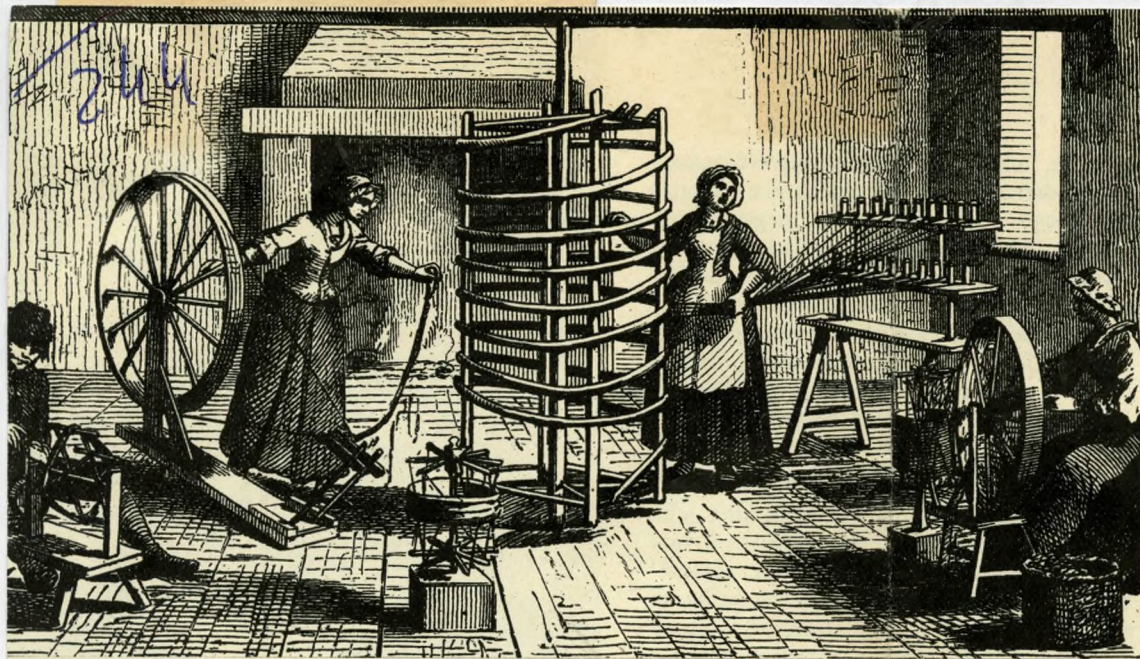

BUDAPEST

384.35

1972 DEC.

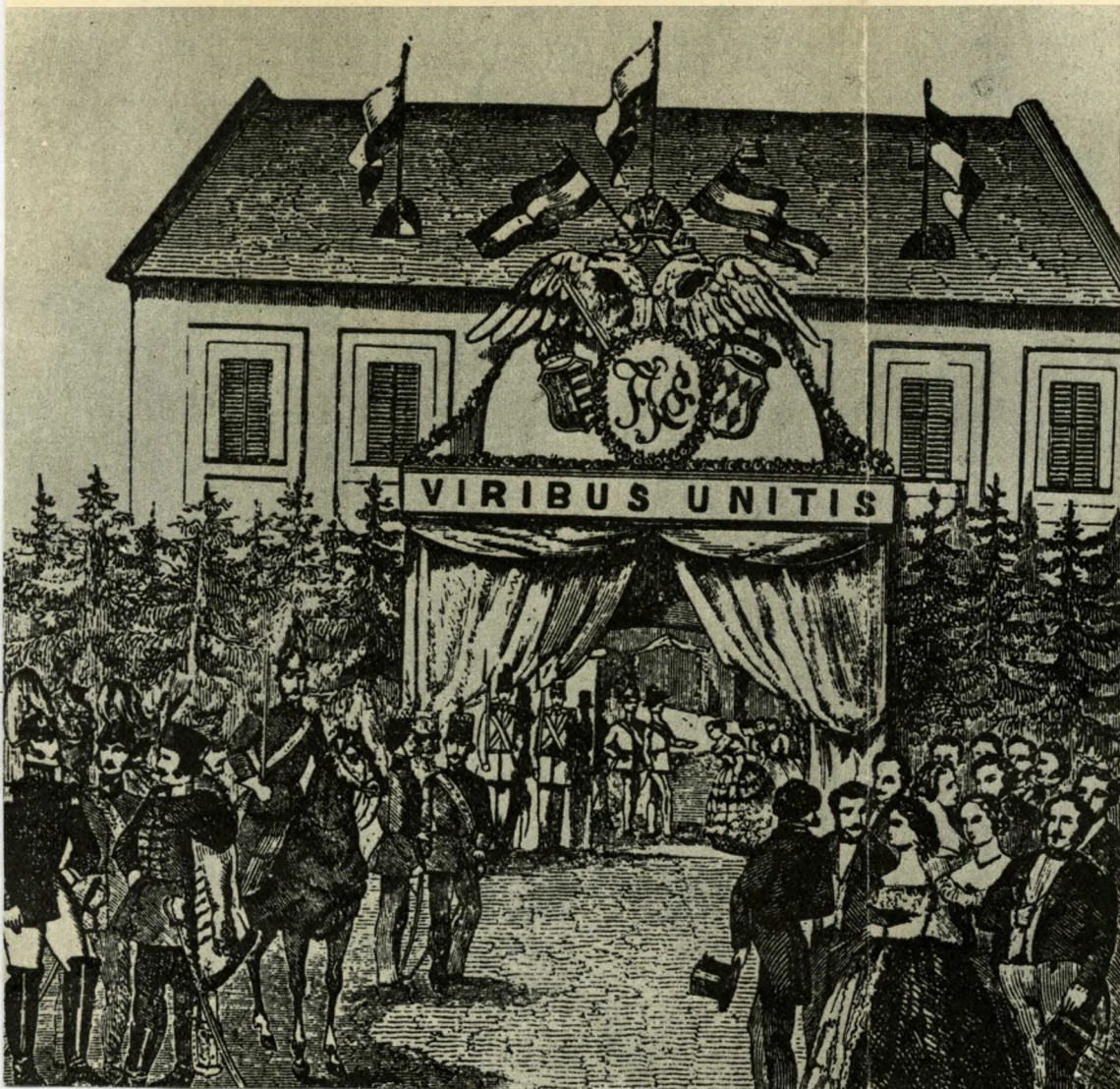

Előkészület a szövéshöz

Kelmefestők (XIX. sz.)

Ferenc József látogatása az óbudai Goldberger-gyárban 1857-ben (Winter zsidó naptárjából)

A kékfestő budai Goldbergerek

Az iparszabadságot proklamáló II. József uralkodása idején Óbudán, főként a Duna-parti részen meghúzódó műhelyekben virágzó háziipar volt az indigófestés. 1784-ben újabb kis festőműhely keletkezett itt. Megalapítója, Goldberger Ferenc, kispénzű, tüdőbeteg aranyműves volt, aki német földről, Goldberg városából települt be. Goldberger gyorsan sajátította el újonnan választott mesterségét, és csekély pénzét befektetve, három indigó-csávával és három kézi erővel hajtott nyomófelszereléssel működő kisüzemet hozott létre. Innen indult útnak a későbbi nagy hírnevű „Goldberger-gyár”.

Kezdetben főként a családtagok: felesége és fiai dolgoztak a műhelyben, hamarosan azonban öthet munkást is alkalmazhattak. A napóleoni háború, majd a reformkorszak beköszöntése nagyot lendít a vállalkozáson; a tulajdonos először Pesten, később Debrecenben áruraktárt és fiókvállalatot létesít. A mind tekintélyesebbé váló cég valósággal megújítja a kékfestő-ipart: külföldi szakembereket foglalkoztat. Ismerünk egy Keller Mátyás nevezetű „festő-kémlészt”, aki a Rajna-vidékről jött, jó pénzért.

Az alapító halála után fia, Sámuel vette át a munka irányítását és két évtizeden át igen eredményesen vezette az üzemet. A vállalkozást saját nevén cégjegyeztette, alapító apja nevét egy „F”-betűvel örököltte meg. Igen jó szervezéssel és nagy hozzáértéssel folyamatosan tette a munkát; zökkenő nélkül állította elő a termékeket. Nagy nehézségekbe ütközött azonban az áru elhelyezése. Goldberger Sámuel hatalmas társzekerekből álló mozgóárúdákat szervezett, ezek jelentős árukészletekkel állandóan járták a magyar és az osztrák országrészeket.

1842-ben a szépen működő vállalat sikerrel vett részt az „első ipari kiállításon”. Ennek volt köszönhető, hogy Kossuth Lajos jelentésében a vállalat egy nagyon is biztató konstellációjáról számolt be.

Nagy teherpróbát jelentett az üzemnek az 1848-as forradalom kitérője; meghalt a vállalkozás vezetője is. Jóformán teljesen megbénult először a kereskedelem, majd a termelés. Az új vezető az özvegyorsba jutott Goldberger Erzsébet lett, aki igen lelkesen állt a forradalom ügye mellé. Huzamosabb ideig a gyár kis házi múzeuma őrizte ennek szép emlékeit is. Goldberger Erzsébet rendkívüli érzékkel, a lassú konszolidáció után felvirágoztatta a gyárat, és nem idegenkedve az újtól, korszerűvé tette. Amikor 1857-ben az uralkodó, I. Ferenc József látogatást tett az óbudai gyárban, már kétszázötven munkást foglalkoztattak és százhusz lőerős gőzgépet is beállítottak. A kiegyezés évében a vállalatot vezető özvegyet, érdemeire való tekintettel, a „budai” előnévvel és magyar nemességgel tüntették ki.

Az első három generációt követte a többi; ők a gyárat gyors ütemben fejlesztették. A kapacitást új gőzgépek beállításával ötszáz lőerőre növelték, majd a fejlődés lehetőségeit kihasználva, villamosították a gyárat. A legkorszerűbb hengernyomógépet szereztek be, felállították a színes festőtelepet, megszervezték a „cloth-gyárat” és az önálló vámtérület kialakulásakor szövődével, majd egy huszonegyezer orsós fonóval bővítették a gyárat. Mind több új szabadalmat állítottak be a korszerű termelés szolgálatába. A fejlődés további útja már széles körökben ismeretes. A Goldberger Sámuel-féle szekértábor felváltották a vasúti kocsik és gőzhajók. A híres gyár kitűnő termékei eljutottak Afrikába, Ázsiába és Amerika jelentős részébe. Az egykor szerény kis műhely, az egyszerű kis óbudai viskó sok ezer munkást foglalkoztató hatalmas gyároriássá növekedett.

Ez az időszak azonban már nem az alapítóok hősora, hanem a munkásoké.

Szepessy Géza